החוג להיסטוריה כללית, אוניברסיטת תל אביב

חברה, משטר ותרבות בעת החדשה המוקדמת

שו"ת בהנחיית פרופ' תמר הרציג
therzig@post.tau.ac.il

סמסטר ב', תשע"ז
יום ב', 12:15-15:45 גילמן 304
שעת קבלה (רצוי לתאם פגישה מראש): יום ג', 12:00-13:00, גילמן 464

מטלות הקורס

1) **נוכחות חובה.** היעדרות של למעלה מ-**3 פגישות** תמנע מתן ציון סופי בקורס.
2) **השתתפות פעילה בכיתה, המבוססת על קריאת החובה הנדרשת בכל שיעור.** יש להתכונן לכל פגישה ע"י קריאת הפרקים המופיעים בתכנית הקורס והכנת המקורות הרלבנטיים (משקל בציון הסופי: 20%).
3) **עבודת אמצע-קורס** (משקל בציון הסופי: 15%). ההנחיות לכתיבת העבודה ינתנו ביום ב', **24.4.2017**. על העבודות להיות מוגשות **עד ליום ב', 22.5.17. אי-הגשת העבודה במועד תמנע מתן ציון סופי בקורס,** גם במקרה של סטודנטים שיגשו למבחן המסכם.
4) **מבחן מסכם בקורס,** שיתבסס על כל החומר שנידון בכיתה ועל כל קטעי הקריאה והמקורות שבתכנית שלהלן (משקל בציון הסופי: 65%).

הבהרות חשובות

- אי-עמידה באחת (או יותר) מארבע מטלות הקורס תמנע מתן ציון סופי בקורס.
- השיעורים מתחילים בשעה 12:15 בדיוק. **איחור בלא סיבה מוצדקת יחשב כהיעדרות,** ולכן מי שיאחרו לשיעור יותר משלוש פעמים לא יוכלו להמשיך וללמוד בקורס.
- ב"השתתפות בכיתה" הכוונה להשתתפות בדיון, אשר מבוססת על חומר הקריאה של הקורס ועל המקורות שהכנתם לקראת השיעור. השתתפות שבה לא תבוא לידי ביטוי בקיאות בחומר הקריאה של הקורס לא תחושב לצורך מתן הציון הסופי.
- סטודנטים שאינם מעוניינים מסיבות אישיות להשתתף באופן פעיל בדיונים בכיתה יוכלו להגיש **מטלות כתובות** (דו"חות קריאה או ניתוח מקורות) במקום ההשתתפות בע"פ. אם אתם מעוניינים לבצע מטלות כתובות במקום ההשתתפות בע"פ בדיונים, אנא צרו איתי קשר כבר בשיעורים הראשונים, **ולא יאוחר מהשבוע השלישי של הסמסטר.**

חובת הקריאה לקורס

ספר לימוד:

יוג'ין פ' רייס (הבן) ואנתוני גרפטון, *אירופה בראשית העת החדשה 1460 – 1559*, **מהדורה מתוקנת** (תל אביב, 2010). מספרי העמודים במהדורה הישנה (שממנה יש עותקים רבים בספרייה) מצוינים בסוגריים בתכנית הקורס. שימו לב: הספר **כולו** בגדר חובת קריאה לקורס, ויש לקרוא את כולו לפני המבחן. יש גישה לטקסט המלא של המהדורה המתוקנת דרך אתר הספרייה; ראו קישור באתר הקורס ב- Moodle.

שאר חומר הקריאה (מקורות ראשוניים+ספרות מחקר) המופיע בתכנית שלהלן סרוק באתר הקורס.

לקריאה נוספת, להבהרה ולהעמקה בכמה מן הנושאים בהם נעסוק בקורס, מומלצים הספרים הבאים:

מירי אליאב-פלדון, *חמש-מאות שנה לגילוי אמריקה* (תל אביב, 1992).
----------, *הרפורמציה הפרוטסטנטית* (תל אביב, 1997).
----------, *מהפכת הדפוס* (תל אביב, 2000).
בנימין ארבל, *הרנסנס האיטלקי: צמיחתה של תרבות חילונית* (תל אביב, 2000).

תכנית הקורס

שבוע 1: מבוא
***הנחיות כלליות לניתוח מקורות**
דמוגרפיה, כלכלה ומבנה חברתי

שבוע 2: הרקע להתפתחות הרנסנס
קריאת חובה: 1) דנה פירוינסקי, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך א'* [כלכלה וחברה בשלהי ימי הביניים] (רעננה, 2014), עמ' 17-30, 46-90.

מקורות להכנה: 1) "קשיים במימוש חוזה לחלוקת יבולים (mezzadria): מרשימותיו של אזרח פירנצה, 1410", מתוך *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת, חלק ראשון: תקופת הרנסאנס והרפורמציה*, ערך בני ארבל (תל אביב, תשס"ה) ***החוברת בשלמותה הועלתה לאתר הקורס.**
2) "A Pestilence Victim", in *The Society of Renaissance Florence: A Documentary Study*, ed. Gene Brucker (Toronto, Buffalo and London, 1998), pp. 46-47 (doc. 23).

שבוע 3: הרנסנס המוקדם וההומניזם
קריאת חובה: 1) בנימין ארבל, *הרנסנס האיטלקי: צמיחתה של תרבות חילונית* (תל אביב, תש"ס), עמ' 37-45, 57-76.
2) Richard Mackenney, *Renaissances: The Cultures of Italy, c. 1300-c. 1600* (New York, 2005), pp. 49-50, 65-70.

מקורות להכנה: 1) ג'ובני בוקצ'ו, "מכתב ל- Jacopo Pizzinghe," מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, עמ' 28-30.
2) קטע מתוך פייר פאולו ורג'ריו, *ספר על האופי ועל הלימודים הראויים לצעיר חופשי*, תרגמה תמר הרציג [שמור תחת הנושא "מקורות ראשוניים" באתר הקורס].
3) קטע מתוך *ספר הזכרונות* של לורנצו גיברטי, תרגמה תמר הרציג [שמור תחת הנושא "מקורות ראשוניים" באתר הקורס].

שבוע 4: המצאות טכנולוגיות
קריאת חובה:
1) יוכי פישר, "אוריינות וחינוך", בתוך: הלי זמורה ואחרים, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ה'* [צמיחת המדינה המודרנית ומאפיינים תרבותיים של אירופה בעת החדשה המוקדמת] (רעננה, 2015), עמ' 158-174.
2) נטלי זימון דייוויס, "הדפוס ופשוטי העם," תרגמה יעל נדב-מנס, *זמנים* 71 (קיץ 2000), עמ' 20-35.
3) N.Z. Davis, *Society and Culture in Early Modern France* (Stanford, 1975), pp. 189-226] [הופיע במקור באנגלית בספר].
Anthony Grafton, "How Revolutionary was the Print Revolution?," *American Historical Review* 107:1 (February 2002), pp. 84-86.

מקורות להכנה: 1) "מרשימותיו של ליאונרדו דה וינצ'י"; 2) "הפיקוח הממלכתי על תעשיית הדפוס (ונציה, 1537)", מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, עמ' 10-11.

שבוע 5: הרנסנס בשיאו ומלחמות איטליה
***חלוקת הנחיות לעבודת אמצע הקורס.**
קריאת חובה:
1) תמר הרציג, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ג'* [ההומניזם ותרבות הרנסנס] (רעננה, 2014), עמ' 193-223, 255-289.

מקורות להכנה:
1) ג'ובני פיקו דלה מירנדולה, *נאום על כבוד האדם*, תרגם גאיו שילוני (ירושלים, תשנ"א), עמ' 23-27.
2) Girolamo Savonarola, "Letters to Caterina Sforza," and "Letter to Giovanna Carafa Pico", in Girolamo Savonarola, *'A Guide to Righteous Living' and Other Works*, ed. and trans. Konrad Eisenbichler (Toronto, 2003), pp. 51-53.

שבוע 6: גילוי ארצות
קריאת חובה: 1) אלכס קרנר, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ב'* [עידן התגליות הגיאוגרפיות, 1415-1650: "ארצות חדשות ועולם בלתי מוכר"] (רעננה, 2014), עמ' 86-34, 181-141.

מקורות להכנה: 1) "מכתבו של קולומבוס אל Luis de Santangel"; 2) "החוקים החדשים של קארלוס הראשון מלך ספרד (הקיסר קארל החמישי)," שניהם מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, עמ' 105-107, 111-114.
3) Isabella d'Este, *Selected Letters*, ed. and trans. Deanna Shemek (Tempe, AZ, 2017), pp. 41-42.

שבוע 7: המהפכה של מרטין לותר
קריאת חובה: 1) אסף בן-טוב, "תרבות הרנסנס מחוץ לאיטליה", בתוך: תמר הרציג, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ג'*, עמ' 290-318.
2) משה סלוחובסקי, "לותר והתנועה האוונגלית", בתוך: משה סלוחובסקי ואחרים, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ד'* [הרפורמציה והקונטרה-רפורמציה] (רעננה, 2014), עמ' 17-59.

מקורות להכנה: 1) מישל דה מונטיין, "על אהבת אבות לילדיהם," בתוך: מונטיין, *המסות*, תרגמה אביבה ברק (תל אביב, 2013), ספר שני, חלק ראשון, עמ' 63-81;
2) דזידריוס ארסמוס, "על הרצון החופשי"; 3) מרטין לותר, "תשעים וחמש התזות"; 4) לותר, "על הרצון הכבול", שלושתם מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, עמ' 69-75, 85-89.

שבוע 8: הרפורמציה בשוויץ ובאנגליה
***מועד אחרון להגשת עבודת אמצע הקורס.**
קריאת חובה: 1) סלוחובסקי, "קלווין והרפורמציה הקלוויניסטית," בתוך: סלוחובסקי ואחרים, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ד'*, עמ' 107-138;
2) שם, עמ' 183-239.

מקורות להכנה: 1) ז'אן קאלוין, "מוסד הדת הנוצרית"; 2) "חוק העליונות של הנרי השמיני," שניהם מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, עמ' 95-96.

שבוע 9: השלכותיה החברתיות של הרפורמציה
קריאת חובה: 1) אליאב-פלדון, *הרפורמציה הפרוטסטנטית*, עמ' 63-69.
2) סלוחובסקי, "מתנועה אוונגלית לפרוטסטנטיות ממסדית, 1525-1535", בתוך: סלוחובסקי ואחרים, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ד'*, עמ' 60-82.
3) סלוחובסקי, "התבססות הקלוויניזם ומלחמות הדת בצרפת," בתוך: סלוחובסקי ואחרים, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ד'*, עמ' 161-182.

מקור להכנה: 1) "שנים-עשר הסעיפים של האיכרים המורדים," תרגם גדי אלגזי, מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, עמ' 91-94.

שבוע 10: מגמות תיקון ותחייה רוחנית בעולם הקתולי
קריאת חובה:
1) סלוחובסקי, "המסדרים הדתיים," בתוך: סלוחובסקי ואחרים, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ד'*, עמ' 272-318.

2) רות פיין, "ההקשר ההיסטורי והסגנון הספרותי של 'הטירה הפנימית'" בתוך תרזה מאווילה, *הטירה הפנימית*, תרגמה דניס הרן בן-דור (תל אביב, 2015), עמ' 16-30.
3) ניקולס טרפסטרה, "נערות אבודות: סקס ומוות בפירנצה בתקופת הרנסנס," תרגמה מיכל כהן, *זמנים* 11 (אביב 2010), עמ' 18-29.

מקורות להכנה: 1) איגנאציו הקדוש מלויולה, "תרגילים רוחניים," מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, עמ' 80-86.
2) תרזה מאווילה, *הטירה הפנימית*, עמ' 53-69, 249-281.

שבוע 11: אינקוויזיציה, צנזורה וספרים אסורים
קריאת חובה: 1) אמנון רז-קרקוצקין, *הצנזור, העורך והטקסט: הצנזורה הקתולית והדפוס העברי במאה השש-עשרה* (ירושלים, תשס"ה), עמ' 5-26.
2) יוג'ין פ' רייס (הבן) ואנתוני גרפטון, *אירופה בראשית העת החדשה 1460 - 1559* (תל אביב, 2000), עמ' 149-155 (גם במהדורה הישנה).
3) קרלו גינצבורג, *הגבינה והתולעים: עולמו של טוחן בן המאה השש-עשרה*, תרגמה אורה אייל (ירושלים, תשס"ה), עמ' 49-74, 85-91, 212-216.
מקור להכנה: "מהחלטות מועצת הכנסיה בטרנטו," מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, ע' 97.

שבוע 12: כישוף ומדע בעת החדשה המוקדמת
קריאת חובה: 1) משה סלוחובסקי, "ריטואל, מאגיה וכישוף", בתוך: זמורה ואחרים, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ה'*, עמ' 183-250.
2) רייס וגרפטון, *אירופה בראשית העת החדשה*, עמ' 24-30 (עמ' 28-34 במהדורה הישנה).
3) אליאב-פלדון, *מהפכת הדפוס*, עמ' 110-120.

מקורות להכנה: 1) "משפט למכשפה בגרמניה"; 2) ניקולאוס קופרניקוס, "על סיבוביהם של גרמי השמים"; 3) אנדריאה וסאליוס, "על מבנה גוף האדם," שלושתם מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*,עמ' 100-104, 125-128.

שבוע 13: התגבשות המדינה המודרנית
קריאת חובה: הלי זמורה, "צמיחת המדינה המודרנית במערב אירופה," בתוך: זמורה ואחרים, *על סף העת החדשה: אירופה 1350-1600, כרך ה'*, עמ' 11-89.

מקור להכנה: ניקולו מקיאוולי, "קטעים מתוך *הנסיך*," מתוך: ארבל, *מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת*, עמ' 40-47.